

AZ OLTÁR TEOLÓGIÁJA P. KELEMEN DIDÁK MISKOLCI BESZÉDÉNEK FÉNYÉBEN

FR. BOGDAN ADAMCZYK

Bevezetés

A XVIII. század 20-as éveiben Miskolcon mindössze 5 nemes és 4 nem nemes katolikus család élt. A város területén nem volt katolikus templom. 1725-ben az éppen átutazóban lévő Kelemen Didákot megrendítette a katolikusok sanyarú sorsa, amely arra készítette, hogy az év március 15-én beadványt intézzen Borsod megye vezetőségéhez, hogy a Minorita Rend kolostort és templomot építhessen.¹ Erre a célra kérte el a Tetemvár aljában romokban levő ősi Mária templom helyét.

1. A Nagybaldogasszony templom építése

1729-ben a Nagybaldogasszony templom építésének a kezdete és a régi templom romjainak a feltárása esemény volt a miskolciak életében. De ugyanígy esemény volt az új templom alapkövetétele, majd a használatbavétele, az oltárkö megszentelése, és végül az első ünnepi szentmise.

2. Az oltár felszentelése

1736. augusztus 1-jén Főtisztelendő Gróf Erdődy Antal Gábor egri püspök a főoltár oltárkövét ünnepélyesen megáldotta és fölszentelte. Abban az évben augusztus 15-én, a Boldogságos Szűz Mária mennybevitelének az ünnepén első alkalommal tartották az égi pártfogó búcsúünnepét az új szentélyben. Az ünnepi szentmisét a város plébánosa, Főtisztelendő Deák Ferenc úr tartotta, az egri káptalan választott kanonokja.

Mindkét alkalommal P. Kelemen Didák tartotta az ünnepélyes szentbeszédet, mely hitszónoki tehetségét árulja el. Előadásom alapjául a konszekráció alkalmával tartott szentbeszéd szolgál, melyben P. Kelemen Didák kitért az áldozati oltár szerepére, de ugyanakkor tanított az áldozatbemutatásból fakadó feladatokra, és a szentek helyes tiszteletére.

3. Az oltár rendeltetése

Az oltár kifejezést legtöbbször a latin *altare* szóból származtatják, ami azt jelenti: elégetni, mivel ez volt az égő áldozat helye. Az oltár, amely körül az Egyház az Eucharisztia ünneplésére összegyűlik, a megváltás misztériumának két oldalát mutatja meg: az áldozati oltárt és az Úr asztalát. A keresztény felfogásban az oltár magának Krisztusnak szimbóluma, aki jelen van hívei körében, mint az értünk följajánlott áldozat és a nekünk önmagát ajándékozó mennyei eledel. „*Mi más*

¹ Soós 1985, 136.

Krisztus oltára, mint Krisztus testének képe?” – mondja Szent Ambrus, és másutt: „*Az oltár a test képe, és Krisztus teste van az oltáron.*”²

a) Az áldozat bemutatása

Hitünk egyik sarokpontja az, hogy az eucharisztia bemutatása valódi áldozati cselekmény. A kereszténység egyetlen áldozatot ismer el: Jézus Krisztus kálváriai keresztáldozatát. Az eucharisztia nem új áldozat, hanem a történelem egy meghatározott pillanatában történő egyetlen véres áldozatnak itt és most vér nélkül való megjelenítése. A Tridenti Zsinat tanítása szerint a szentmise nem csak ráemlékezés az akkori eseményre, hanem valóságos megjelenítés, amely a híveket részesíti a megváltás gyümölcseiben.

Isten Szolgája P. Kelemen Didák az oltár konszekrálásánál mondott beszédében röviden az áldozat lényegét határozza meg: „*Az áldozat oly tisztelet, mely Istennel egyebet senkit nem illet, azért írja Szent Ágoston, hogy soha oly ember nem volt, ki annak áldozott volna, kit Istennek nem tartott...*”³

Továbbá az áldozat jelentőségét állapítja meg, mondván: „*Édes Atyám-fiai, minden keresztény embernél bizonyos az, hogy Krisztus nem azért jött e világra, hogy az isteni tisztelet apadna, és megfoszthatnák Isten az őhözza illendő szolgálatól; hanem inkább, hogy terjedne és öregedjen az Isten tisztelet*” Végül így folytatja: „*Tehát a keresztények között igaz és tulajdon áldozatoknak kell lenni, mellyel Isten tiszteltessék, mert ahol új Testamentom rendeltetett, áldozatnak kellett ott lenni: a vég Vacsorán új Testamentom rendeltetett, azért áldozatnak kell lenni.*”⁴

Prédikációjában Didák atya a szentmiséről beszélve Szent Pálnak a zsidókhoz írt levele alapján a törvény, a papság és az áldozat viszonyát és jelentőségét így emeli ki: „*A Mise az Úr Jézus Krisztus testének és drágalátos szent vérének áldozata, mely rendeltetett Krisztus Urunktól az ő kinszenvedésének emlékezetére, bűneink kitisztulására, az Isten haragjának megengesztelésére.*”⁵

Az Utolsó Vacsora emlékét idézi fel hallgatói előtt, rámutatva a papság alapítására: „*Akkor rendelé az új Testamentomnak papjaivá az ő tanítványait, és megparancsolá nekik és öutánuk a papságban következőknek ahogyan Lukács evangélistánál találjuk, hogy Hoc facite in meam commemorationem.*”⁶

A szentmise titkát bibliai kifejezésekkel magyarázza. A Mise zsidó nyelven Missah, a Szentírás magyarázata szerint jó akarat szerint való ajándék, melyről az Ószövetségben a Törvényhozó így ír: „*és akkor üld meg a hetek ünnepét az Úrnak, a te Istenednek kezded önkéntes ajándékával, amelyet az Úrnak a te Istenednek áldásához képest kell bemutatnod.*” /Mtör 16,10/ Hiszen Krisztus is saját akaratából

² A katolikus egyház katekizmusa 1994, 289 (1383. §)

³ RÁKOS 1975, 620.

⁴ RÁKOS 1975, 621.

⁵ RÁKOS 1975, 621.

⁶ RÁKOS 1975, 621.

áldozta önmagát érettük, mely újra meg újra jelenvalóvá válik az oltáron, ahogyan a prófétánál olvassuk: „Meggínozták, és alázatos volt, nem nyitotta ki száját; mint a bárány, melyet leölésre visznek, és mint a juh, mely nyírói előtt elnémul, nem nyitotta ki száját.” /Iz 53,7/ Erről a titokról Didák atya e szavakkal szól: „Ez azért oly szent áldozat, amelyben legdrágább Isten ajándéka; viszontag Istennek bémutatattik és feláldoztatatik az Istenünk fő uraságának megvallására, ajándékának meghálálására, kérésinknek meghallgattatására, bűneink bocsánatára. Azért az a szent áldozat mutatattik bé a szent oltáron, hogy a keresztfán Krisztus megérdemlett kincse reánk terjedjen és tulajdonunkká légyen.”⁷

Didák atya a szentmisét nagy lelkesedéssel mutatja be kiemelve a papi méltóságot is, mely hasonlóságot mutat Assisi Szent Ferencnek az Oltáriszentség iránti tiszteletével: „Ha a szeretetnek tüzét, mellyel kezdetitől fogva a világ végéig égnek a szentek, mind egybefűződ; ha mindnyájoknak jóságos cselekedeteiket egybefogod; ha a mártiroknak szenvedésüket; confessoroknak, pátriáráknak, prófétáknak, szerzeteseknek, remetéknek, akik magokat böjtölésekkel, éjszakai vigyázásokkal, ostorozásokkal, vasláncokkal sanyargatták, éjjeli s nappali könyörgésekbe foglalták, testi kívánságukat megfojtották, mondom; mindezeket egy serpenyőbe tennéd, mégsem érnék fel azt az isteni tiszteletet, kit csak egy szent Mis (akárminémű paptól áldoztassék) foglal magában. Ne lássék senkinek, hogy sokat mondtam, okát adom: mert minden Misében önnönmaga Krisztus nemcsak áldozat, hanem maga a Főpap, ki az áldozatot bémutatja. Annak okáért a Misében kiváltképpen való tiszteletet ád szent Atyjának, mellyel a mi fogvatkozásinkat helyben viszi.”⁸

Az oltár szükségességét bemutató, a következőképpen beszél: „Ennek a titkos, mélyeséges, makula nélkül való, új Testamentombéli valóságos tiszta szent áldozatnak bémutatására Oltár kívántatik”⁹ Már a pogány népeknél is el volt terjedve az áldozatok bemutatása. Az Ószövetségben Isten a pátriáráknak és a prófétáknak megparancsolta a bálványok kiirtását és az egy Isten tiszteletére oltár építését. „Azért eleitől fogvást – mondja Didák atya – oltárok voltak és a régi templomokban ezer esztendő előtt épített oltárok találtaknak.”¹⁰

⁷ RÁKOS 1975, 622.

⁸ RÁKOS 1975, 622.

⁹ RÁKOS 1975, 626.

¹⁰ RÁKOS 1975, 626.

b) A szentek tisztelete

Kezdetben csak egy oltár volt a templomban. A képek keresztény tisztelete nem áll ellentétben az első parancsolattal, mely megtiltja a bálványok faragását. A Katolikus Egyház katekizmusa arról beszél, hogy „*A kép előtt nyilvánított tisztelet az eredetinek szól*” és „*aki a képet tiszteli, valójában azt a személyt tiszteli, aki rá van festve*”¹¹ A szent képek tisztelete „*tiszteletteljes megbecsülés*”, és nem imádás, ami egyedül csak Istent illeti.

Kelemen Didák e tekintetben való tanítása kapcsolódik lelkiségéhez, mely szerint nem akarta a más vallásúakat legyőzni, a hibáikat kimutatni, hanem saját hitét és meggyőződését magyarázni. Ő valóban az ökumenikus párbeszéd kezdeményezője. Didák atya az említett beszédben a képek helyes tiszteletét a következőképpen magyarázza: „*Az oltárokon pedig képek is szoktak lenni. Meg kell érteni, hogy nem egy a kép és a bálvány. A bálványnak csinálását az Isten tiltja a tíz Parancsolatban; ezt az Úr Istennek e földön vitézkedő Anya-szent egyháza is erősen tiltja. Sok ezer mártírok vannak az egyedül igaz Római Anya-szent egyházból, kik a bálványok nem imádásáért, elfogyatásáért és a pogány nemzetségek közül való eltörléséért mártíromságot szenvedtek. De az Isten tiszteletire való képeket csinálni, ami nemüeket mi tartunk, az Isten ő szent Felsége soha nem tiltotta, hanem akarta, kívánta, sőt parancsolta Mózesnek, és Salamon is a Templomnak minden falain környös-körül kerubimokat csináltata és külömb külömbféle képeket.*”¹² „*... De ezeket senki nem imádja, mert azt hisszük, hogy a képekben semmi isteni méltóság, semmi erő és tehetség nincsen, semmit azoktól nem kell kérni és várni; hanem a képeket emlékeztetésre tartjuk, hogy ne csak füllel halljuk, hanem ha lehet, mindenütt szemünk eleibe ütközzék a mi Urunk jótéteményének s szentek példájának emlékezte, azonkívül a templomoknak is ékességekre.*”¹³

c) A miskolci Nagyboldogasszony templom oltára

A beszéd utolsó részében a miskolci Minorita Templom főoltárának témájáról szól, bemutatva a Mennybevitt Szent Szűz alakját. Valójában elmerül benne és sugárik szavaiból az Isten Anyja iránti tisztelet és hódolat. Szavaim helyett szólaltassuk meg ő magát: „*Mint ezen oltáron látjátok közepen: mennybe angyalok éneklésivel dicsőségesen felvitetett Boldogságos Szűz Mária, Isten Anyjának képét, körül az apostolok képeit, ezek emlékeztetre valók, senki ezeket nem imádja, hanem arra emlékeztetnek, hogy midőn a Boldogságos Szűz elaludt az Úrban, e világon elszéledett apostolokat azon órában Isten ő Szentfelsége mind odahozta, s minék utána angyalok éneklésivel eltemették, azután harmadnapra érkezett Szent Tamás apostol, kinek megjelentvén az apostolok, hogy szent Asszonyukat eltemették, azt mondá: Hova tettétek, mert nem hiszem, ha szemeimmel nem látom, s felnyitván a*

¹¹ *A katolikus egyház katekizmusa* 1994. 427. (2132. §)

¹² RÁKOS 1975, 626.

¹³ RÁKOS 1975, 627.

szent koporsót, nem találák az Isten Anyjának szent testét; hanem üresen a szent koporsót. S megjelenté Isten ő Szentfelsége, hogy testestül-lelkestül (!) vitetett mennyországba, mert azon makula nélkül való szent testet, melynek tiszta véréből emberi testet vett fel magára a Fiú Isten, és kilenc hónapig a benne lakó Istent hordozta, nem engedé Isten, hogy rothadást szenvedne, hanem szent angyali által dicsőségesen felvitelé mennybe s megdicsőíté; s valamint Urunk feltámadásának bizonyására Szent Tamást választá az Úr Isten, úgy a Boldogságos Szent Szűz mennybe való felvitelének Szent Tamás lőn bizonyása.”¹⁴

Befejezés

Végezetül az ünnepi szónok közös könyörgésre buzdítja a szertartáson résztvevőket, hogy imádkozzanak érdemes főpásztorukért: „*Kérjük azért az Úr Istent, ő szent Felségét, hogy mind ezen oltár szentelésére, mind többekre, segítse maga szent nevének dicsőségére. Nincs már egyéb hátra, hanem amit cselekedék az Isten népe, mikor új oltárt épít, s azt megszentelvén, áldozatot mutatának bé az Istennek, orcájára borula az egész nép, és imádkozának és áldák azt mennyben, aki megszerencseltette őket. Borúljunk le mi is itten az Oltáriszentségben elrejtett igaz Istennek szent színe előtt, áldjuk mindnyájan az ő hozzánk mutatott megfoghatatlan jóvoltát...*”¹⁵

Kelemen Didák hozzáértése, biztos teológiai tudása, az idézett beszédben található témák és buzdítások gazdag kifejező erőre mutatnak, amelyek nemcsak a katolikus hívekhez fordulnak, hanem a másvallásúakkal is párbeszédet folytatnak.

BIBLIOGRÁFIA

A katolikus egyház katekizmusa 1994

A katolikus egyház katekizmusa. Budapest, SZENT ISTVÁN TÁRSULAT, 1994.

RÁKOS 1975

RÁKOS B. Raymund: *Ugye, atyafiak?! Isten Szolgája P. Kelemen Didák, OFM Conv. élete (1683–1744).* Róma, AGIOGRAFICHE, 1975.

SOÓS 1985

SOÓS Imre: *Az eгри egyházmegyei plébániák történetének áttekintése.* Budapest, SZENT ISTVÁN TÁRSULAT, 1985.

¹⁴ RÁKOS 1975, 627.

¹⁵ RÁKOS 1975, 630.